
Cú Chulainn in love

Sex mellem mænd blandt oldtidens keltere

Peter Nikolaj Edelberg

I gennem den græsk-romerske litteratur nævnes de keltiske mænds seksuelle smag for hinanden igen og igen. Den tidligste bemærkning stammer fra Aristoteles, *Politikken* (2.6.6). Aristoteles skriver om hvad der sker, hvis en stat ikke sørger for at kvinderne vendes bort fra deres trang til luksus og rigdom:

The inevitable result is that in such a state wealth is esteemed too highly, especially if the men are dominated by women as it is with most military and warlike cultures, except the Celts and certain other groups who openly approve of sexual relations between men. (Koch & Carey 1995 s. 5)

Emnet for Aristoteles er i dette afsnit ikke at skrive om sex mellem mænd blandt kelterne. Han nævner det bare som et almindeligt kendt faktum. Det er værd at notere sig at det åbenbart ikke var noget at løfte et øjenbryn over.

Dette er på den ene side forståeligt og på den anden side pudsigt, grækernes specielle form for sexualitet taget i betragtning. Aristoteles kan ikke forventes at have noget imod sex mellem mænd som sådan; det var et udbredt kulturelt fænomen i den klassiske græske verden, og noget som alle mere eller mindre tog del i. Men sex mellem mænd var samtidig et emne i endeløse debatter. Sex mellem mænd var et særligt følsomt område, der var benhårdt struktureret og med mange regler, der skulle tages hensyn til, for at samfundsordenen blev opretholdt. Michel Foucault skriver i *The use of pleasure*:

What this means is that sexual relations – always conceived in terms of the model act of penetration, assuming a polarity that opposed activity and passivity – were seen as being of the same type as the relationship between a superior and a subordinate, an individual who dominates and one who is dominated, one who commands and one who complies, one who vanquishes and one who is vanquished. (Foucault 1990 s. 215)

Den passive part i sex mellem mænd skulle være den unge mand eller drengen og den aktive den voksne mand. Drengen formodedes ikke at få noget seksuelt ud af forholdet, han skulle opsuge lærdom og fornuft fra den ældre, der tog seksuel nydelse i drengen. Foucault skriver:

Sexual relations thus demanded particular behaviors on the part of both partners. A consequence of the fact that the boy could not identify with the part he had to play;

he was supposed to refuse, resist, flee, escape. He was also supposed to make his consent, if he finally gave it, subject to conditions relating to the man to whom he had yielded... (Foucault 1990 s. 224)

Dette taget i betragtning, er det altså forståeligt, at Aristoteles lader sin bemærkning om kelterne stå uden yderligere kommentar, men måske er hans ordvalg ("*openly* approve of sexual relations between men" – min kursivering) præget af at kelterne ikke holdt sig til forhold mellem mænd og drenge, men brød de regler, som grækerne havde stillet op som legitime for et seksuelt forhold mellem mænd, kort sagt, at *mænd* havde sex med *mænd*.

Emnet dukker op igen hos Diodorus Siculus, der skrev ca. 60 - 30 f.v.t.:

The men of the Gauls pay little attention to their women, even though they are quite beautiful, but prefer unnatural intercourse with other men. They sleep on the ground on the skins of wild animals, rolling about with their sleeping companions on each side. The oddest custom is that without any thought towards being discreet, they gladly offer their youthful bodies to others, not thinking this any disgrace, but being deeply offended when refused. (Koch & Carey 1995 s. 14)

En bid af samme beskrivelse dukker op hos Strabo, der skrev senere end Diodorus Siculus:

And the following, too, is one of the things commonly talked about, namely that not only do all the Celts love strife, but also it is not considered shameful among them for their youth to be lavish of their charms. (Koch & Carey 1995 s. 19)

Og endelig dukker det op hos Athenaeus i *Deipnosophistae* (XIII.602), ca 200 e.v.t.:

And among barbarians the Celts also, through they have very beautiful women, enjoy boys more; so that some of them often have two lovers to sleep with on their beds of animal skins.

Det er tydeligt at disse forfattere har et ambivalent forhold til kelternes seksuelle praksis. Det kan ikke undre en græker eller en romer at mænd har sex med drenge. Dette ansås fra gammel tid for at være den ophøjede form for Eros. Jo længere vi kommer væk fra det klassiske Athen og hen imod det romerske kejsedømme vil der være en tendens til at anse sex mellem mænd og drenge for noget ekstravagant for borgere med en tynd moral, men ikke som 'synd' eller som noget forkert i sig selv; man fokuserer på *måden* det foregår på, ikke på den seksuelle akt som sådan (Foucault 1990). Derfor kan de ikke forstå kelternes uciviliserede måde at praktisere dette på.

Det der i Diodorus' tekst oversættes som *unnatural*, er det græske ord *ektopos*,

og kan bedre oversættes med *out of place*. Det er absurd at tro, at Diodorus skulle betragte sex mellem mænd som unaturligt. Men *out of place* eller *upassende*, som vi kan oversætte det med, må han absolut syntes det har været. Det har chokeret Diodorus og Strabo, at de unge tilbyder sig til de ældre og ikke omvendt. Den første bemærkning hos Diodorus lyder mest som en konstatering, medens den anden bliver indledt med, "The oddest custom is...". I min skitsering af den græske holdning til de unge og seksualitet, stod det klart at den unge skal *refuse, resist, flee, escape* fra den ældre for at vise deres ærbarhed. Dette gjorde kelterne ikke i grækernes øjne, tværtimod de tilbød sig, uden overhovedet at være klar over deres skam, og blev forurettede hvis man afviste dem. Udover det bemærker Diodorus, at mænd har sex med andre mænd. Måske betyder dette at der ikke er den alderforskel, der burde være i hans øjne. Kort sagt, for grækerne og romerne var det noget rod, hvad kelterne foretog sig!

I alle tre forfatteres øjne er det uciviliserede mennesker de har at gøre med. Aristoteles putter kelterne i kategorien *warlike cultures*, Diodorus skriver at "They sleep on the ground on the skins of wild animals". "They love strife" skriver Strabo. At grækerne og romerne anså kelterne for uciviliserede kunne være grundlag for argumentet, at grækerne ikke beskriver keltere som sådanne i deres tekster, men bare pådutter dem alt hvad der er ikke er civiliseret. Og ganske vist bliver kelterne iscenesat af de klassiske historikere som uciviliserede og vilde: et krigersk folk med rå og upolerede manerer, men med deres egen vilde charme, der mindede grækerne og romerne om noget de havde hørt om i historier fra gamle dage. Men netop temaet om sex mellem mænd strider imod dette Dem / Os-narrativ. Grækerne anså sex mellem mænd og drenge som den ypperste form for Eros og som noget at det mest civiliserede man kunne foretage sig. Det var ikke det at keltiske mænd havde sex med hinanden, der var bemærkelsesværdigt for grækerne og romerne, det var *måden* dette foregik på. Når de derfor beskriver sex mellem mænd blandt kelterne må det siges at gå imod deres generelle tendens til at beskrive dem som uciviliserede, og derfor står netop dette tema stærkere end så mange andre.

Men inden jeg konkluderer på troværdigheden, skal det også overvejes hvor de har deres oplysninger fra. Diodorus, Strabo og Athenaeus skriver alle indenfor dem posidoniske tradition. Deres værker bygger på forfatteren Posidonius' (ca. 135 - ca. 50 f.v.t.) værk om kelterne, som byggede på hans egne observationer på rejser i Gallien (Koch & Carey 1995 s. 9). Posidonius' oplysninger betragtes generelt som troværdige, dog ikke uigendrivelige: "On the whole, Poseidonius's account of the Celts is rational and scientific, even though he is to some extent influenced by primitivistic notions about a past golden age." (Rankin 1996 [1995] s. 21)

Da der er klar afhængighed mellem Diodorus', Strabos og Athenaeus' oplysninger

begrunder det antagelsen, at det stammer fra en fælles kilde. At kelterne dyrkede denne praksis bakkes op af Aristoteles, der dog snarere bygger på andenhåndsviden, men dog understreger hvor alment kendt et faktum det var. Da de posidoniske kilder også understreger hvor ublufærdigt denne praksis foregår, er der grund til at mene, at grækerne havde god mulighed for kendskab til denne praksis.

Hvad kan vi så sige om hvorledes kelterne dyrkede denne praksis? Det var iøjenfaldende for grækerne og romerne, at kelterne ikke havde strenge regler om at de ældre skulle 'forføre' de yngre, og at der ikke var den græske, obligatoriske ubalance i status og alder. Kelterne dyrkede angiveligt denne praksis temmelig ublufærdigt, i hvert fald sammenlignet med en græker eller en romer. En tredje ting er værd at lægge mærke til. Grækerne og romerne forbinder de keltiske mænds seksuelle omgang med vold og aggresivitet. Diodorus leder hen til afsnittet om sex ved at fortælle om kelternes aggresivitet. "The savage and war-loving nature of the Gauls is well-known." (Koch & Carey 1995 s. 13)

Han skriver videre om, hvordan gallerne har hærget og brændt i Asien, Delphi og Rom. De spiser menneskekød, de dyrker vilde ritualer, hvor mennesker ofres og tortureres. Denne beskrivelse af de keltiske krigere, der munder ud i en oplysning om deres seksuelle omgang, betyder måske at det er keltiske krigere der dyrker denne praksis, og viser for Diodorus at selv noget så civiliseret som sex mellem mænd kan dyrkes på en vild måde.

Som citeret foroven mener Aristoteles at keltiske mænd i den grad holder sig til hinanden, at kvinderne ikke har magt over dem. Derved undgås ét onde, men for Aristoteles betyder dette antagelig at kelterne går i den anden grøft og ikke holder sig til den gyldne middelvej: "The old mythologer would seem to have been right in uniting Ares and Afrodite, for all warlike races are prone to the love either of men or of women." (Koch & Carey 1995 s. 5)

For Aristoteles kommer deres overdrevne hang til hinanden altså af deres krigeriskhed. Grunden til at grækerne og romerne forbinder krigeriskhed med kelternes seksuelle omgang med hinanden, skyldes måske at det er krigere de har haft at gøre med. Vi kan måske antage at sex mellem mænd er foregået specifikt blandt keltiske krigere, så om andre klasser har vi ingen oplysninger. Om denne praksis kan vi antage, at den er blevet struktureret ganske anderledes end hos grækerne og romerne. I deres øjne var der intet forfinet, filosofisk, underspillet eller subtilt i kelternes måde at dyrke det på, men det fortæller os måske ikke meget, da kelterne i grækernes øjne var uciviliserede barbarer, og hvis kelterne havde haft uskrevede, subtile og vidtstrakte regler for denne praksis, ville grækerne og romerne nok ikke have forstået dem. En ting er dog sikkert: kelterne skjulte ikke denne praksis for Posidonius, og ordet har gået fra Aristoteles' til Athenaeus' tid. Derfor mener jeg, at vi kan stole på at sex mellem

mænd har foregået blandt kelterne, måske eksklusivt blandt krigerne, og at det er foregået på en måde, der for grækerne og romerne har virket uciviliseret.

Táin Bó Cualgne

Tvekampen mellem Cú Chulainn og Fer Diad stammer fra sagaen *Táin Bó Cualgne* (TBC), der generelt er en af de største fortællinger i irsk litteratur, og den største i sin egen tid: "few would dissent from Thurneyson's assessment of Táin Bó Cuailgne as the centrepiece of Irish heroic epic in the period spanning the 8th to the 11th centuries AD..." ("hUiginn 1992 s. 29)

TBC findes overleveret i flere versioner. Den version jeg vil bruge, er en af de to senere udgaver, *Recension II*, fra *the Book of Leinster*, der menes nedskrevet i det 12. århundrede af kristne munke ("hUiginn 1992 s. 31). Denne udgave er en bearbejdelse af *Recension I* fra *Lebor na hUidre* og *the Yellow Book of Lecan*, der menes nedskrevet ca. 1100 (O'Rahilly 1984 s. xiv-xv).

Recension I menes at være en bearbejdelse af to tidligere manuskripter, nedskrevet i det 9. århundrede. Den ældste nedskrevne version af begivenhederne i *Táin Bó Cualgne* er *Verba Scáthaige*, en tekst fra første halvdel af det 8. århundrede, og dermed kan nedskrevne versioner af historien om kvægrovet føres tilbage til det 8. århundrede. Andre forskere vil dog placere *Verba Scáthaige* så langt tilbage som det 6. eller 7. århundrede, og dermed trække det tekstuelle forlæg for TBC med sig tilbage i tiden ("hUiginn 1992 s. 31).

Blandt de der beskæftiger sig med TBC er det ikke ualmindeligt at betragte *Comrac Fer Diad inso* (Kampen mellem Fer Diad og Cú Chulainn) som det dramatiske højdepunkt.

Cú Chulainn og Fer Diad

Efter utallige tvekampe mellem Cú Chulainn og dronning Medbs krigere besluttes det, at Fer Diad skal sendes mod Cú Chulainn. Valget falder på ham, da han er (næsten) lige så mægtig som Cú Chulainn. Det eneste der skiller dem ad, er at Cú Chulainn besidder *gae bulga'* en, et særligt farligt våben, men til gengæld besidder Fer Diad en speciel rustning, der er bedre end alle andre. Fer Diad er, som det senere synges af Cú Chulainn, en af de absolut ypperste krigere i Irland: "There has not come into the centre of battle ... nor has there travelled over land or sea any king's son more famous than Fer Diad." (O'Rahilly 1984 s. 234)

Cú Chulainn er selv Irlands største helt og kriger; idealet for mod, krigskunst, aggressivitet og handling. Det er kamp mellem ligemænd (dvs. næsten, for den ene ender med at blive overvundet), og det er en kamp mellem de to største krigere, ikke bare i Irland, men i hele Vesteuropa:

the two heroes, the two champions and the two chariot-fighters of western Europe, the two bright torches of valour of the Irish, the two bestowers of gifts and rewards and wages in the northwestern world, the two mainstays of the valour of the Irish ... (ibid s. 227)

Det er altså ikke hvemsomhelst der kæmper her, men de to krigeridealer i hele TBC. De ønsker ikke at kæmpe mod hinanden. Da Medb sender Fer Diad i kamp starter han med at nægte ved at sende budbringerne væk. Først da Medb truer med at sende satirister mod ham, der vil sætte tre mærker på hans ansigt, *shame, blemish and disgrace*, indvilliger han i at tale med Medb. Medb overtaler ham til at kæmpe. Hun lover at gøre ham til *chief hero* og at give ham land, følge, rigdomme og prinsessen, *Finnabair of the champions*. Om det er prinsessen eller truslen om satire, der er hovedårsagen til at Fer Diad indvilliger i at kæmpe er uvist, men sikkert også et forkert stillet spørgsmål. Fer Diad kæmper, fordi hans krigerære byder ham det, og da Medb har sendt ham afsted efter alle kunstens regler, med gaver, udmærkelser og løfte om belønning, ville det være absurd for Fer Diad at afslå.

Grunden til Fer Diads vægren, er hans fortid med Cú Chulainn. De har været fostbrødre under deres oplæring til krigere: "With the same fostermothers, Scáthach and Úathach and Aífe, had they learnt the arts of valour and arms..." (ibid s. 211)

Fer Diad drager afsted til vadestedet hvor Cú Chulainn venter på de krigere, der bliver sendt imod ham fra Medbs lejr. Han når frem, og en heftig ordveksling udspiller sig mellem de to. Vi får at vide at Fer Diad er den ældste, og i deres oplæringstid var Cú Chulainn Fer Diads tjener:

"O Cú Chulainn," said Fer Diad, "what caused you to come and fight with me? For when we were with Scáthach..., you were to me a serving-man who used to prepare my spears and dress my couch." "That is true indeed," said Cú Chulainn, "because of my youth... I used to act thus for you..." (ibid s. 219)

Cú Chulainn og Fer Diad prøver derefter at frasige sig venskabet mellem hinanden, men det ender kun i en bekræftelse af deres dybe forbindelse til hinanden; med Cú Chulainns ord: "You were my loved comrade, my kin and kindred. Never found I one dearer." (Ibid s. 220)

Cú Chulainn begræder at Fer Diad har ladet en kvinde komme imellem dem, og prøver at overbevise Fer Diad om at løftet om Finnabair er tomt, da hun er blevet lovet væk til 50 krigere. Han forsøger tillige at overbevise Fer Diad om at han skal forlade stedet: "Break not unknowing your oath to me. Break not compact, break not friendship. Break not word and promise." (Ibid s. 221)

Så langt står det lysende klart, at båndet mellem Fer Diad og Cú Chulainn er

noget at det tætteste vi finder mellem mænd i *Táin Bó Cualgne*s verden. Kærlighed, venskab, kammeratskab, slægtsskab og edssvorent fælleskab påberåbes i denne dialog mellem Cú Chulainn og Fer Diad for at de skal undlade at slå hinanden ihjel. Vi får indtrykket af at de hver især mener, at den anden er den sidste i verden de vil i tvekamp med, hvad Cú Chulainn, da også gør eksplicit senere: "to me every battle and contest I have fought seems but play and sport compared with my fight against Fer Diad." (Ibid s. 234)

Lige inden tvekampen bryder ud, gør Cú Chulainn et sidste forsøg på at overbevise Fer Diad om at de skal undlade at kæmpe. Cú Chulainn siger, at hvis det var ham Finnabair var blevet lovet til, ville han stadig ikke gå i tvekamp mod Fer Diad i syd eller i nord, i vest eller i øst. Derfor, siger Cú Chulainn, er det forkert af Fer Diad at komme til vadestedet, idet Cú Chulainn mener at båndet mellem ham og Fer Diad er stærkere end noget bånd til en kvinde, selv prinsessen af Connaught.

We were loving friends. We were comrades in the wood. We were men who shared a bed. We would sleep a deep sleep after our weary fights in many strange lands. (Ibid s. 221)

Dette allersidste forsøg på at overtale Fer Diad til ikke at kæmpe, afviser han med ordene:

O accomplished Cú Chulainn, ...we have learnt the same art. They have overcome the bonds of friendship. Your wounds have been paid for. Remember not our fosterage together. O Hound, it is of no avail to you. (Ibid s. 222)

Inden jeg går videre, er det værd at overveje Cú Chulainns sidste ord. De falder lige inden Fer Diad én gang for alle fastslår, at kampen er uafvendelig, og er Cú Chulainns bedste argument for at stoppe den kamp han så nødigt ønsker, og som han gang på gang pointerer er Fer Diads ansvar. Cú Chulainn siger, at selv båndet mellem mand og kvinde og/eller social position (Fer Diad er jo blevet lovet prinsesse Finnabair), ville ikke kunne få ham til at bryde båndet mellem ham og Fer Diad. Fordi jeg mener dette, siger Cú Chulainn, bør du ikke kæmpe mod mig, altså fordi Cú Chulainn føler dette tætte bånd, bør de ikke slås. Og hvad dette bånd er fortæller Cú Chulainn dernæst: de var elskede venner, de delte en seng, de sov sammen, de kæmpede sammen. Er dette et antydning af et seksuelt bånd? Man kunne argumentere for at det ikke er, ved at gøre opmærksom på, at det var og er normalt i mange samfund at mænd deler seng da man ikke havde rigdom eller grund til at have hver sit værelse med hver sin seng. Man kunne dernæst sige at Cú Chulainn netop siger, at de *sov* sammen. Jeg mener dog det er mærkeligt at dette skulle være Cú Chulainns endelige argument

mod en tvekamp: at Scáthach og Úathach og Aífe desværre ikke havde råd til to senge, eller at Cú Chulainn pludselig bliver antropologisk og føler behov for at gøre opmærksom på soveskikke hos Scáthach og Úathach og Aífe. Jeg mener, bemærkningen må tolkes som at Cú Chulainn gør opmærksom på det tætte følelsesmæssige og skæbnemæssige bånd de deler og på det tætte fysiske forhold de havde til hinanden som fosterbrødre.

Den afgørende sætning i argumentationen for at de havde et seksuelt forhold til hinanden er *we were men who shared a bed*; "shared a bed" er oversat fra oldirsk *chomdéirgide*, hvor *chom-* eller *com-* angiver *shared* og *deirgide* er en verbal form af *dérgud* = *bed* (Quinn 1968 s. 367f). Men *dérgud* kan ligesåvel betyde andre ting, og oversættelsen af *chomdéirgide* afhænger af forforståelsen. *Dérgud* har nemlig mange betydninger: 1.a) act of spreading a couch, making a bed, to prepare a bedchamber, 1.b) bed, bedding, bedclothes, 1.c) coverings, wrappings, 2.) stripping, making bare (Quinn 1959 s. 38f). Dermed kunne verbet *chomdéirgide* også fortolkes som *vi var mænd der klædte hinanden af*, eller *vi var mænd der var nøgne sammen*. Udfra min forståelse af Cú Chulainns udtalelse, nemlig at han understreger det tætte følelsesmæssige, skæbnemæssige og fysiske bånd de havde sammen, giver det mening at antage at Cú Chulainn lige netop antyder et seksuelt forhold mellem ham og Fer Diad.

Fer Diads svar indeholder også dobbelttydigheder. Det overordnede indhold fortolker jeg som at han siger at netop deres krigeruddannelse og det udtalte faktum, at de befinder sig på hver sin side af grænsen, har umuliggjort deres venskab. De må kæmpe og glemme de har været venner. Men er det bare venskabet der er blevet overvundet af deres position som krigere? *Friendship* er en oversættelse af *caratraid*, der kan betyde både *friendship* såvel som *alliance*, *sexual alliance*, *blood or marriage relation*. Igen en tvetydig sætning, som peger henimod et socialt/følelsesmæssigt bånd og et fysisk/seksuelt bånd. Måske er det netop dobbelttydigheden, der er intenderet i teksten.

Jeg mener, at det bånd Cú Chulainn og Fer Diad taler om indtil nu i teksten, er et bånd af venskab, (fost)slægtsskab, krigerfællesskab, skæbnefællesskab, følelsesmæssigt fællesskab og endelig, med henblik på Cú Chulainns sidste sætning og Fer Diads svar, et fysisk fællesskab med undertone af et seksuelt fællesskab. Uanset om man anerkender det sidste eller ej, mener jeg at vi kraftigt må modificere vores forståelse af 'venskabet' mellem Cú Chulainn og Fer Diad, og for alt i verden undlade at sidestille det med et moderne 'venskab'.

Jeg vil ikke gå i detaljer med tvekampen. De kæmper i fire dage, hvor de skiftes til at vælge våben, fra de lettere våben til de tungere. Hver aften når de stopper dagens tvekamp falder de hinanden om halsen og kysser hinanden tre gange (O'Rahilly 1984 s. 223f). De sørger for hinanden om natten; Cú Chulainn sender medicin til Fer Diad og Fer Diad sender mad over til Cú Chulainn. På

tredjedagen udspiller sig en poetisk dialog, hvor Cú Chulainn igen understreger det forkerte i deres kamp, og Fer Diad fastholder at skæbnen er uundgåelig og at hans krigerære er på spil. Cú Chulainn understreger igen overfor Fer Diad, at det er kvinder, der er kommet imellem dem:

You are the cause of all that happens, O [Fer Diad] son of Damán mac Dáire, that you should come at woman's behest to cross swords with your fosterbrother" (Ibid s. 225)

Fer Diad fastholder at det ikke er for Finnabairs skyld at han kæmper, men for sin ære. Han indrømmer dog at det er kvinder der er årsagen til deres skade, men drejer skylden fra Finnabair til Medb: "O Cú Chulainn ... not you but Medb betrayed us." (Ibid s. 225)

Det er interessant at ikke alene udmales og understreges et tæt bånd mellem Cú Chulainn og Fer Diad, der dækker de fleste positive sociale relationer man kan have i et krigersamfund, men udover det skal kvinder afsværges og påhæftes skylden for Cú Chulainns og Fer Diads tragiske situation.

Men kampen kan jo ikke fortsætte i det uendelige, og på trods af at de er ligeværdige i styrke og snilde har Cú Chulainn våbenet *Gae Bulga*, der er som et spyd der trænger ind gennem modstanderens anus og derefter fylder kroppen med knive indefra (O'Rahilly 1984 s. 229).¹ Med dette våben slår Cú Chulainn Fer Diad ihjel på fjerdedagen, men dermed er tragedien ikke slut. Cú Chulainn fortsætter med at digte om sin ulykke og om Fer Diads storhed og skønhed:

Even had he cut off a leg from me or a hand, I still grieve that Fer Diad who rode on steeds is not living for ever. (Ibid s. 230) When we were with Scáthach the victorious, we thought that till great doomsday our friendship would not end. (Ibid s. 231) Dear to me was you splendid blush, dear your perfect and fair form, dear your bright clear eye, dear your bearing and your speech. (Idem.) Our true comradeship was a delight for the eye of a nobleman. (Ibid s. 232)

Der fremgår forskellige ting af de ovenstående citater, som jeg ikke har fået frem før. Cú Chulainn siger, at det 'venskab' de havde, var ment til at vare for evigt, altså ikke bare et ungdommeligt venskab. Dernæst falder det i øjnene, at Cú Chulainn begiver sig ud i at prise Fer Diads krop, hans rødmen og hans perfekte, smukke skikkelse. Det passer godt sammen med at jeg hævder at forholdet var fysisk, for det ville da være mærkeligt at prise Fer Diads fysiske fremtoning, hvis deres forhold aldrig har handlet om noget sådant.

Det sidste citat er måske det mest interessante. Hvis jeg har ret i min antagelse om et seksuelt forhold, betyder det at et sådant forhold var socialt velset i overklassen. Så er der altså ikke bare tale om et enkeltstående tilfælde mellem Cú Chulainn og Fer Diad, men om en social praksis, der var velestimeret og

anerkendt. Taget i betragtning at Cú Chulainn og Fer Diad er *Táin Bó Cualgnes* 'idoler', som overfor vist, virker det sandsynligt, at de så at sige er en fortættet udgave af alt hvad der er rigtigt og velanset i overklassen. Der er jo ikke tale om historiske personer, men om idealtyper på krigere og på et krigerfællesskab.

Så vidt analysen af kampen mellem Cú Chulainn og Fer Diad, hvor jeg mener at have sandsynliggjort et krigerfællesskab, der er følelsesmæssigt og skæbnebetonet så vel som kropsligt og seksuelt. Jeg vil igen gøre opmærksom på, at det ikke er hvem som helst der slås, men ifølge tekstens udsagn de to største og efterlignelsesværdige krigere i Irland, ja i hele Vesteuropa. Og det antydes at netop det forhold de havde til hinanden var et overklasse-ideal.

'A window on the iron age for the 1990s'

Stor uenighed hersker om hvorvidt *Táin Bó Cualgne* (TBC) afspejler jernalderen i Irland, altså den før-kristne keltiske tid, eller om TBC er en middelalderlig fortælling, skrevet af kristne munke der imiterede bibelske og klassiske fortællinger, specielt Iliaden og Æneiden, og nøjedes med at påhæfte irske heltensnavne og stednavne.

Den første tilgangsvinkel blev klarest formuleret i nyere tid af Kenneth Jackson, der kaldte TBC *a window on the iron age*, og mente at i TBC ser vi hvordan samfundet så ud før Irland blev kristnet. Den skeptiske tilgangsvinkel er blevet personificeret i James Carney, der mente, at TBC hørte hjemme i *[a] context of medieval Christian culture* (Carey 1994 s. 77) Et mellemvej mellem disse yderstandpunkter er John Koch, der mener, at vi bør se begge dele i TBC. Koch skriver, at TBC som helhed ikke kan have overlevet det kristne konvertering og latiniseringen af Irland, men at temaer, personer, steder, episoder og plot godt kan have overlevet i folkemunde, selv da den før-kristne lærdom var blevet bandlyst i overklassen. Derfor kan dele af TBC anses for at være før-kristne (Koch 1994 s. 235). Det modsatte, at TBC er ubrugelig til at belyse keltisk kultur, afviser Koch:

Nonetheless, the Ulster Cycle as an independent witness to ancient Celtic Europe can only be discounted fully if we suppose either that pagan Ulster had no native heroic narratives or that the impact of Christianity and literacy was such as to bring preexisting tradition to a screeching halt, a total disjunction. For a country which was never part of the Roman Empire and for a literature set in that country's own pagan past and expressed in a vernacular language established in prehistory, any such scenario of absolute discontinuity would be what we call in the US 'a hard sell'. (Koch 1994 s. 232)

Koch mener, at den metode vi bør bruge i udvælgelsen af hvad der er keltisk og hvad der er kristent, er at sammenligne TBC med posidonisk etnografi. De

temaer og samfundsmønstre vi opdager begge steder kan vi antage tilhører det før-kristne keltiske Europa i en eller anden form. Sammenligningen med posidonisk litteratur bliver altså både en metode til at afgøre om det er irsk-keltisk, og om den er gældende for hele det keltiske Europa. Denne metode kalder Koch for "a window on the iron age for the 1990's" (Koch 1994 s. 237)

Hvad der er keltisk og hvad der er middelalderligt er nok det der er sværest at svare på. John Carey indleder sin artiklen om dette problem således:

Even if space allowed, I would not be qualified to pronounce upon this subject as a whole. What I hope to do in the present paper is much more modest: to look at the contents and structure of a single tale, and try to pick out some of the ways in which it draws upon, transmutes, or merely evokes tradition. [...] such a study is essential to the resolution of the broader problem: no literary theory can be vindicated or dismissed except by examining the evidence of individual texts. (Carey 1994 s. 77)

Hvorvidt vi kan rekonstruere den keltiske fortid afhænger altså af den enkelte sag, den enkelte tekst. Netop sammenligningen mellem posidonisk etnografi og den irske litteratur har vist sig særlig frugtbar i denne henseende:

With regard to socio-cultural background of the Celts on the Continent and the Irish Celts, a number of similarities can be established. The Greek philosopher Poseidonius[...], whose writings on the Celts are known only from later writers, describes Celtic warfare in a way that fits beautifully with the *Táin [Bó Cuailgne]*. The use of slings, war-chariots, single combat and the taking of the dead enemy's head. The basic social system fits quite well too. That a client-system existed is attested by Polybius and Caesar as well as the Irish law-treaty *Crith Gablach*. The institution and status of the druids are similarly described by both Classical and Irish sources. (Warminde 1992 s. 217)

Ud fra denne metode vil jeg behandle de tekster jeg har draget frem og analyseret. Jeg mener, der er udstrakt overensstemmelse mellem hvad de klassiske historikere fortæller os om mænds seksuelle relationer til hinanden og hvad TBC fortæller om forholdet mellem Cú Chulainn og Fer Diad. De klassiske forfatters etnocentriske beskrivelse af kelterne bør dog modificeres i lyset af den irske sagafortælling. Vi skal ikke tage alt hvad disse udenforstående forfattere har skrevet for bogstaveligt, men vurdere det ud fra en viden om hvor de selv stod i denne sag, og ud fra hvad vi ved om deres måde at beskrive barbarer på.

Jeg konkluderede i analysen af de klassiske historikere at de beskriver seksuelle relationer mellem keltiske krigere, som foregik åbenlyst og som grækerne mente foregik på en uciviliseret og ustruktureret måde. Deres primære kritik gik på at mænd havde sex med mænd, og at drenge tilbød sig til mænd. Endvidere forbandt grækerne de keltiske krigeres hang til hinanden med deres ubændige krigeriskhed og voldelighed.

Jeg mener at vi i TBC ser et (legendarisk) eksempel på hvordan man indenfor den keltiske kultur forestillede sig sådan et seksuelt forhold mellem krigere. Vi får at vide at Cú Chulainn og Fer Diad er blevet opfostret sammen hos Scáthach, hvor de har lært krigerkunsten. De var fostbrødre og delte oplevelser og kampe sammen. De sov i samme seng, og jeg mener at vi bør antage de også havde et seksuelt forhold. Dette ser jeg bestyrket i de klassiske historikeres omtale at seksuelle forhold mellem keltiske krigere, for det er jo netop det vi har at gøre med i TBC, to keltiske krigere med tætte følelsesmæssige og sociale bånd til hinanden. Det anden vej bestyrkes de klassiske forfattere af at de keltiske kilder selv omtaler et sådant forhold, dog med en helt anden tone. Fra de klassiske forfattere fik vi indtrykket af, at keltiske krigere gik i seng hvad hvem som helst, når som helst, og jo flere jo bedre. Dette er absolut ikke det indtryk TBC giver. Der understreges de tætte følelsesmæssige og sociale bånd, før der fortælles om det seksuelle. Og dette forhold som de to krigere har til hinanden forestiller den ene sig skal vare til verdens ende, og er argumentet for at de skal undlade at slå hinanden ihjel, på trods af at de er i krig og på hver sin side. Jeg er ikke ude på at postulere en tanke om monogamt parforhold mellem keltiske krigere, men vil blot vise, at der formentlig også var regler og normer for hvem man valgte at have sex med, og under hvilke omstændigheder det foregik.

Vi bliver fortalt at da Cú Chulainn var den yngste, var det ham der var tjener for Fer Diad, men ellers lægges der megen vægt på deres lighed, både i evner og sind. Derfor er det uklart om vi skal forestille os et ulige forhold (f.eks. mand/dreng, som hos grækerne) eller et ligeværdigt forhold mellem to ligestillede krigere. Ligeledes ved vi intet om reglerne for den aktive og den passive rolle, eller om sådanne overhovedet eksisterede hos kelterne.

At der skulle være tale om et ekceptionelt forhold mellem Cú Chulainn og Fer Diad kan også afvises på baggrund af sammenligningen mellem kildegrupperne. Grækerne giver klart det indtryk at det er helt normal praksis blandt alle keltiske krigere, lige fra Aristoteles tid til Athenaeus'. Cú Chulainns bemærkning om at deres venskab var en fryd for øjet for en adelsmand peger også i samme retning.

De irske myter og legender giver os et klart bevis på at Cú Chulainn ikke var 'homoseksuel'. Det er velkendt at Cú Chulainn havde kone, samt elskerinder *en masse*. På intet tidspunkt stilles forholdet til Fer Diad op som et paradoks i forhold til Cú Chulainns kvindelige erobringer, dog gør Cú Chulainn ofte opmærksom på overfor Fer Diad at deres forhold har særstatus.

Jeg mener at vi i denne praksis har endnu et eksempel på overensstemmelse mellem de kontinentale keltere og de irske keltere. Ser man bagved grækernes etnocentriske syn på sagen, er der ensartethed mellem hvad de beskriver og

hvem de beskriver: keltiske krigere, der har sex med hinanden. Denne sammenligning styrker det irske kildematerials troværdighed, og viser at meget i de irske myter og sagaer klart stammer fra en før-kristen keltisk tid og ikke fra middelalderlig fortids-romantik.

De kristne munke gjorde alt hvad de kunne få at stoppe denne praksis. I *The Irish penitentials* er eksemplerne på straffe for sex mellem mænd *legio* (Bieler 1963 s. 61, 67, 69, 75 etc.). Den kraftige fordømmelse af denne praksis, der optræder igen og igen over mange hundrede år, viser at det ikke var nemt at slippe af med, og at det var vidt udbredt. *Penitentials* var nemlig ikke etiske manifeste, men praktiske håndbøger i hvilken bod en given synd krævede.

Om de kristne også har slettet henvisninger til krigernes seksuelle praksis i vores kilder, ved vi af gode grunde ikke, men det er sandsynligt. Måske har munkene ladet TBC komme igennem nåleøjet, da forholdet mellem Cú Chulainn og Fer Diad er tvetydigt, og ikke omtaler nogen manifeste synder. Forfatteren til Leinster-udgaven af TBC var dog opmærksom på at det var hedensk lærdom han viderebragte, og fralagde sig ethvert ansvar for indholdet: "But I who have written this story, or rather this fable, give no credence to the various incidents related in it. For some things in it are the deceptions of demons, others poetic figments..." (O'Rahilly 1984 s. 272)

Jeg mener at denne forfatter har viderebragt værdifuld viden om det keltiske samfund, specielt vores viden om krigerklassen, som vi med hjælp fra de klassiske historikere kan kvalificere og vurdere. At moderne forskere vælger at læse TBC som om Cú Chulainn og Fer Diad var *best friends* og ser totalt bort fra de klassiske forfatters oplysninger, er en hån mod de keltere, som vi ønsker at studere, og en hån mod moderne videnskabelig historieforskning.

Not

- ¹ Når der står at Gae Bulga trænger ind gennem Fer Diads anus, er to fortolkninger mulige. Fer Diad er ifølge den mytologiske tradition af fomor-slægt, hvilket betyder at han er dækket af hårde skel som et spyd ikke kan trænge igennem. Det ville ikke ligne den keltiske tradition at holde sig strengt til en rationel forklaring på at Cú Chulainn kunne gennembore ham alligevel, men en senere kristen forfatter har måske forestillet sig at anus var det eneste bløde punkt på Fer Diad, og derfor rationaliseret plottet. Den anden forklaring er, forfatteren til TBC selv har ment at der var en undertone af et seksuelt forhold, og derfor ladet det komme symbolsk til udtryk, hvad han ikke kunne skrive direkte.

Litteratur

Athenaeus: *Deipnosophistae*. Loeb Edition.

Bieler, Ludvig (red.): *The Irish penitentials*. Dublin 1963.

Carey, John: "The uses of tradition in Serglige Con Culainn" i: *Ulidia: Proceedings of the First International Conference on the Ulster Cycle of Tales*. Belfast and Emain Macha, 1994, s. 77.

Foucault, Michel: *The use of pleasure*. New York 1990.

—: *The care of the self*. England 1986.

Koch, John & Carey, John: *The Celtic heroic age*. Massachusetts 1995.

Koch, John T.: "Windows on the iron age: 1964 - 1994" i: *Ulidia: Proceedings of the First International Conference on the Ulster Cycle of Tales*. Belfast and Emain Macha, 1994, s. 229.

Ó hUiginn, Ruairi: "The background and development of Táin Bó Cualgne" i: Mallory, J. s. (ed.): *Aspects of the Táin*. Belfast 1992.

O'Rahilly, Cecile (red.): *Táin Bó Cualgne from the Book of Leinster*. Dublin 1984.

Quinn, E. G. (red.): *Contributions to a dictionary of the Irish language: "C"*. Dublin 1968.

—: *Contributions to a dictionary of the Irish language: "degra - dodelbtha"*. Dublin 1959.

Rankin, David: "The Celts through classical eyes" i: Miranda J. Green (red.): *The Celtic world*. London and New York 1996.

Warmind, Morten Lund: "Irish literature as source-material for Celtic religion" i: *Temenos*, vol. 28. Helsinki, 1992, s. 209.

Summary

Through an analysis of the Classical writers Aristotle, Diodorus Siculus, Athenaios, and Strabo I propose that we believe their information on the sexual relations between Celtic men. Bearing this in mind, I reread the Fer Diad episode of the Irish saga *Táin Bó Cualgne*, interpreting the relation between Cú Chulainn and Fer Diad as an ideal type of a sexual relationship between Celtic warriors. Most of our knowledge on the Celts comes from this type of analysis – comparing Classical and Irish sources – and I see no reason why this particular bit of information should be silenced.

Peter Edelberg, stud.mag i historie, Lancaster University, UK.